

De videregående uddannelser i en brydningstid: mellem tradition, teknologi og transformation

Rikke Toft Nørgård¹, ansvarshavende redaktør

De videregående uddannelser står i dag midt i en brydningstid, hvor teknologiske gennembrud, øget internationalisering, ændrede studenterprofiler og nye krav til uddannelse og ledelse udfordrer etablerede praksisser og forståelser af undervisning og læring. Dette temanummer af *Dansk Universitetspædagogisk Tidsskrift* (DUT) samler 13 debatterende, faglige og videnskabelige artikler der over næsten 200 sider tilsammen udgør et væsentligt bidrag til 'de videregående uddannelser i en brydningstid' – temaet for sidste års *Dansk Universitetspædagogisk Netværks Konference* (DUNK2024) og dermed også for DUT38 der udkommer på baggrund af DUNKs tema. For forskere, undervisere, udviklere og ledere tilbyder nummeret både forskningsmæssige perspektiver og praksisnære indsigter, der kan understøtte strategisk og pædagogisk udvikling i en sektor under vedvarende transformation.

DUT38 indledes med et historisk overblik over DUNs 30-årige virke der belyser universitetspædagogikkens institutionalisering i Danmark. Gennem refleksioner fra tidligere forpersoner afdækkes spændingsfelter mellem autonomi og politisk styring, og der peges på behovet for, at universiteterne i højere grad selv formulerer kvalitetsbegreber og pædagogiske værdier.

Flere af artiklerne i DUT38 undersøger, hvordan aktiv og engagerende pædagogik og didaktik kan styrke studerendes deltagelse og faglige fordybelse. Artikler om reflekterende, dialogisk og challenge-baseret undervisning viser, hvordan læringsdesign, undervisningsaktiviteter og peer-sessioner fremmer kritisk tænkning og transformation. Studerende, der inddrages som medskabere af egen uddannelse, undervisning og viden, udviser højere grad af uddannelsesengagement og -tilhør – en pointe med stor relevans for både undervisere og udviklingsmiljøer.

Digitaliseringens rolle tilgås med både kritiske og konstruktive tilgange. I nummeret findes en artikel der introducerer begrebet *Relationel Sokratisk Uvidenhed* som ramme for at forstå studerendes interaktion med AI-værktøjer. Mens andre artikler sammenligner digitaliseringsstrategier på tre danske universiteter og fremhæver betydningen af pædagogiske støtteenheder og refleksiv kompetenceudvikling eller beskriver et eksperiment med tech-frie undervisningsforløb og hvordan midlertidig afkobling kan styrke koncentration og dialog.

Mangfoldighed og inklusion er ligeledes centrale temaer. En artikel om arkitektur og tilhør viser, hvordan fysiske læringsrum og sociale positioneringer påvirker studerendes engagement. En anden artikel undersøger, hvordan didaktiske greb i gruppearbejde kan understøtte inklusion og fællesskab i en mangfoldig studentergruppe. Begge bidrag peger på behovet for at tænke rummelighed og deltagelse ind i både fysiske og sociale undervisningsdesign.

Andre artikler understreger betydningen af at støtte studerendes udvikling af faglig kommunikation i et globaliseret og tværfagligt uddannelseslandskab. En artikel fokuserer på studerendes oplevelse af

¹ rtoft@edu.au.dk

fremmedsprog som karrierekompetence, mens en anden viser, hvordan undervisere kan eksplicitere tavs viden om akademisk skrivning gennem kollegiale workshops. Endelig adresserer flere artikler behovet for systematisk kompetenceudvikling blandt undervisere og ledere. For eksempel gennem onboarding af internationale undervisere eller gennem dialogorienteret ledelse der kan skabe legitimitet og sammenhæng mellem strategiske beslutninger og pædagogisk praksis.

Tilsammen beskriver DUT38 ikke blot forandringer og transformationer i sektoren – og udstikker kompasser for, hvordan vi kan ruste undervisere, udviklere og ledere til at leve og overleve i og med dem. Neden for er de 13 bidrag der tilsammen udgør DUT38 kort præsenteret. Vi håber de vil bidrage til inspirerende, provokerede, transformerende debatter, undersøgelser, praksisser og fremtidige bidrag til DUT og den universitetspædagogiske viden og praksis – også i en brydningstid.

30 år med DUN – Universitetspædagogikkens institutionalisering i Danmark, 1994-2024

Artiklen markerer Dansk Universitetspædagogisk Netværks (DUN) 30-års jubilæum og giver et historisk og analytisk overblik over universitetspædagogikkens udvikling i Danmark. Gennem bidrag fra de tidligere forpersoner i DUN belyses, hvordan universitetspædagogikken gradvist er blevet professionaliseret og institutionelt forankret. Artiklen fremhæver spændingsfeltet mellem universiteternes autonomi og politisk styring, og hvordan DUN har fungeret som både modspil og medspil i denne udvikling. Centrale temaer inkluderer etableringen af pædagogiske centre, udviklingen af DUT (Dansk Universitetspædagogisk Tidsskrift), og betydningen af netværk og konferencer. Artiklen bidrager med en refleksion over, hvilke værdier og alliancer der bør forme universitetspædagogikken fremover, og rejser vigtige spørgsmål om kvalitet, styring og samarbejde i videregående uddannelser.

Hvad mener vi egentlig med trivsel på universiteterne?

Laura Louise Sarauw undersøger i artiklen begrebet trivsel i universitetskonteksten med udgangspunkt i Qvortrup og Wistofts bog *Trivsel og mistrivsel*. Der argumenteres for, at trivsel i stigende grad anvendes som styringsredskab snarere end som pædagogisk kategori, og at dette kan have utilsigtede konsekvenser for både undervisningens formål og de studerendes oplevelse af uddannelse. Med en diskursanalytisk tilgang problematiseres de psykologiserede forståelser af trivsel, som ofte dominerer i målinger og politiske tiltag. Sarauw fremhæver behovet for at genoverveje trivsel som en del af universitetspædagogikken og foreslår, at trivsel bør forstås i relation til dannelse, selvoverskridelse og pædagogisk forstyrrelse. Artiklen bidrager med et kritisk blik på aktuelle trivselsdiskurser og opfordrer til, at universiteterne udvikler egne begreber og praksisser, der understøtter meningsfuld læring og engagement.

Får i ulveklæder – en pragmatisk og godhjertet manipulerende tilgang til universitetsundervisning

Denne artikel introducerer en ny undervisningstilgang kaldet *Får i ulveklæder*, som søger at genoplive de studerendes nysgerrighed og eksplorative engagement i en tid præget af karakterræs og målstyring. Med afsæt i engagementssociologiens begreber om planengagement og eksplorative engagement argumenterer Benjamin Anker for, at undervisere må møde de studerende i deres karakterfokus (ulven), men samtidig snige nysgerrigheden (fåret) ind gennem pædagogisk design. Artiklen tilbyder konkrete principper for, hvordan undervisere kan arbejde med denne tilgang i praksis, herunder gradvis introduktion af eksplorative elementer og indirekte formidling af læringens værdi. Herigennem bidrager den med et pragmatisk og kreativt bud på, hvordan undervisere kan navigere i spændingsfeltet mellem pædagogisk idealisme og institutionelle krav.

Digitaliseringsstrategier og digitale kompetencer i praksis: Erfaringer fra tre danske universiteter

Danielle Hagood, Andreas Lindenskov Tamborg, Dorte Rossen, Mads Ronald Dahl, Rune Gram Hagel Jensen, Sara Paasch Knudsen, og Rikke Ørngreen undersøger, hvordan digitaliseringsstrategier omsættes til praksis på tre danske universiteter, og hvordan dette påvirker udviklingen af digitale kompetencer blandt undervisere. Gennem kvalitative interviews og dokumentanalyse identificerer forfatterne både fællestræk og forskelle i strategisk tilgang, organisatorisk forankring og pædagogisk implementering. Et centralt fund er, at der ofte er en kløft mellem strategiske ambitioner og den konkrete undervisningspraksis, hvilket kan hæmme udviklingen af bæredygtige digitale kompetencer. Artiklen fremhæver behovet for mere sammenhængende og praksisnære strategier, der understøtter undervisernes professionelle udvikling og giver plads til eksperimentering. Artiklen er særlig relevant i en tid, hvor digital transformation er en central udfordring for videregående uddannelser og bidrager med vigtig indsigt i, hvordan digitalisering kan tænkes som en integreret del af universitetspædagogikken frem for en teknologisk tilføjelse.

ChatGPT med Relationel Sokratisk Uvidenhed

Denne artikel udforsker potentialet i at anvende ChatGPT som en pædagogisk partner i undervisning, inspireret af begrebet "relationel sokratisk uvidenhed". Cathrine Hasse, Maja Hojer Bruun og Kasper Ørsted Knaap argumenterer for, at ChatGPT kan fungere som en dialogisk sparringspartner, der understøtter kritisk tænkning og refleksion, når den anvendes med en bevidst pædagogisk intention. De præsenterer konkrete undervisningseksempler, hvor ChatGPT bruges til at fremkalde undren, udfordre antagelser og skabe rum for filosofisk samtale. I stedet for at fokusere på teknologien som et svarapparat, foreslås det, at den kan bruges til at fremme en spørgende og undersøgende tilgang til viden. Artiklen giver nye perspektiver på AI i undervisning og viser, hvordan teknologier som ChatGPT kan integreres i universitetspædagogikken på måder, der styrker relationel læring og epistemologisk ydmyghed.

Er der brug for sprog? Jurastuderendes perspektiver på værdien af sprog som tillægskompetence

Camilla Falk Rønne Nissen undersøger, hvordan jurastuderende forholder sig til sproglige kompetencer som en del af deres faglige profil. Gennem kvalitative interviews med studerende fra Københavns Universitet afdækkes en ambivalens: På den ene side anerkender de sprogets betydning i juridisk praksis, men på den anden side oplever de, at sproglige færdigheder ikke vægtes i deres uddannelse. Artiklen viser, hvordan sprog opfattes som noget "ekstra" snarere end som en integreret del af den juridiske faglighed. Nissen argumenterer for, at denne marginalisering af sprogkompetencer kan svække de studerendes evne til at kommunikere præcist og nuanceret i komplekse juridiske sammenhænge og rejser spørgsmål om, hvordan universitetspædagogikken kan styrke tværfaglige og kommunikative dimensioner i fag, hvor disse ofte er underbelyst.

Diskussion – set fra et genreperspektiv

Artiklen tager udgangspunkt i en genrepædagogisk tilgang for at undersøge, hvordan begrebet "diskussion" forstås og praktiseres i akademiske sammenhænge. Med afsæt i analyser af studerendes skriftlige opgaver og undervisningsmaterialer identificerer Lotte Rienecker en udbredt uklarhed omkring, hvad en diskussion indebærer, og hvordan den adskiller sig fra eksempelvis redegørelse eller argumentation. Artiklen fremhæver, at denne uklarhed kan føre til misforståelser og usikkerhed blandt studerende, især i begyndelsen af deres studier. Gennem en genrepædagogisk ramme foreslås det, at undervisere ekspliciterer diskussionens formål, struktur og sproglige træk som en del af undervisningen. Artiklen bidrager med konkrete didaktiske anbefalinger til, hvordan man kan arbejde med akademiske genrer i undervisningen og er relevant for undervisere, der arbejder med akademisk skrivning og faglig formidling på videregående uddannelser.

Uddannelsestilhør, rumlige og affektive praksisser

Denne artikel undersøger, hvordan studerendes oplevelse af tilhør til deres uddannelse formes gennem rumlige og affektive praksisser. Med udgangspunkt i etnografiske observationer og interviews med studerende på en professionsuddannelse analyseres, hvordan fysiske omgivelser, sociale interaktioner og følelsesmæssige erfaringer spiller sammen i skabelsen af uddannelsestilhør. Helene Falkenberg beskriver hvordan tilhør ikke blot er et spørgsmål om identifikation med et fag eller en institution, men også om kropslige og sanselige erfaringer i konkrete rum – såsom auditorier, grupperum og fællesarealer. Artiklen argumenterer for, at universitetspædagogikken bør tage højde for disse dimensioner og arbejde aktivt med at skabe inkluderende og meningsfulde læringsmiljøer og udvide forståelsen af læring som en også affektiv og situeret praksis.

Forstyrrer studerendes digitale skærme universitetsundervisere? Et casestudie

I den næste artikel præsenterer Jacob Thøgersen, Maria Hvid Stenalt og Johanna Lindell et casestudie, hvori de undersøger, hvordan universitetsundervisere oplever studerendes brug af digitale enheder under undervisningen. Gennem kvalitative interviews med undervisere fra forskellige fagområder afdækkes en række ambivalente holdninger: Nogle ser skærmbrug som en distraktion, der underminerer opmærksomhed og deltagelse, mens andre anerkender potentialet i digitale værktøjer som støtte for læring. Artiklen viser, at undervisernes oplevelser ofte afhænger af undervisningsform, faglig kultur og institutionelle rammer. Forfatterne argumenterer for, at der er behov for en mere nuanceret og dialogbaseret tilgang til digital tilstedeværelse i undervisningen, hvor både studerendes og underviseres perspektiver inddrages. Artiklen fremhæver de pædagogiske og relationelle implikationer af digital teknologi i undervisningsrummet og rejser spørgsmål om, hvordan man kan balancere frihed og fokus i en digitaliseret undervisningskontekst.

Student engagement: Potentials of the flipped classroom approach

Sarah Alminde, Asta Breinholt, Jens Classen, Line Jespersgaard Jakobsen og Simon David Herzog undersøger, hvordan den omvendte undervisningsmodel (flipped classroom) kan fremme studerendes engagement i videregående uddannelser. Med udgangspunkt i et casestudie fra et dansk universitet analyseres, hvordan studerende oplever og deltager i undervisning, hvor forberedelse og aktivt arbejde i undervisningstiden er centralt. Resultaterne viser, at modellen kan styrke både fagligt engagement og samarbejde, men også stiller krav til tydelig struktur og støtte fra underviseren. Artiklen bidrager med konkrete anbefalinger til, hvordan undervisere kan arbejde med aktiv læring og differentieret undervisning, og tilbyder et nuanceret blik på potentialer og udfordringer ved at ændre undervisningsform. Forfatterne fremhæver, at flipped classroom ikke i sig selv garanterer øget engagement, men at det pædagogiske design og underviserens rolle er afgørende.

Pædagogisk onboarding af internationalt videnskabeligt personale i dansk universitetsundervisning

Denne artikel sætter fokus på, hvordan internationalt videnskabeligt personale introduceres til undervisningskulturen på danske universiteter. Gennem interviews med både undervisere og ledere identificeres en række udfordringer, herunder manglende kendskab til pædagogiske forventninger, sproglige barrierer og forskelle i undervisningstraditioner. Simon Raaby Holmgaard Poulsen og Anders Hjortskov Larsen argumenterer i artiklen for, at onboarding bør være en systematisk og pædagogisk proces, der ikke blot handler om praktisk information, men også om at understøtte faglig integration og udvikling af undervisningskompetencer. Forfatterne foreslår her en model for pædagogisk onboarding, der kombinerer mentorordninger, workshops og refleksionsrum og understreger behovet for inkluderende og bæredygtige onboarding-praksisser.

Diversitet som styrke i gruppearbejde? Et casestudie

Peter Rudbeck undersøger, hvordan diversitet blandt studerende påvirker gruppearbejde i en universitetskontekst. Med afsæt i et casestudie fra en dansk videregående uddannelse analyseres, hvordan forskelle i faglig baggrund, sprog og kultur både kan skabe udfordringer og være en ressource i samarbejdet. Artiklen viser, at diversitet kan føre til øget refleksion og kreativitet, men også kræver bevidst facilitering og klare rammer for at undgå misforståelser og eksklusion. Rudbeck argumenterer for, at undervisere bør arbejde aktivt med gruppesammensætning, rollefordeling og metarefleksion for at understøtte inkluderende læringsfællesskaber. Gennem artiklen gives konkrete pædagogiske greb og perspektiver på, hvordan man kan styrke samarbejdskompetencer og interkulturel forståelse i undervisningen.

Decoding – et greb til at synliggøre undervisernes tavse viden

Den sidste artikel i DUT38 introducerer begrebet *decoding the disciplines* som en metode til at synliggøre og dele undervisernes tavse viden om faglig tænkning og læringsbarrierer. Med udgangspunkt i konkrete interviews og workshops med undervisere fra forskellige fagområder viser Simone Brendstrup og Bente Kristiansen hvordan decoding-processen kan afdække implicitte forventninger og faglige praksisser, som ofte er usynlige for studerende. Deres artikel præsenterer et praktisk og teoretisk funderet redskab til pædagogisk udvikling og kollegial sparring. Gennem artiklen argumenterer de for, at denne metode kan styrke undervisernes refleksion over egen praksis og samtidig forbedre de studerendes læringsudbytte ved at gøre faglig tænkning mere tilgængelig.

På vegne af DUT Redaktionen: God læselyst!

Rikke Toft Nørgård
Ansvarshavende Redaktør

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den.

Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives ift. ovenstående bibliografiske oplysninger

© Copyright

DUT og artiklens forfatter

Udgivet af

Dansk Universitetspædagogisk Netværk